

İnsanın şuurunun külli olmasını anlıyorum. "Şuuru külli bir cüzidir" derken, cüzi ile ne anlatılmak isteniyor?

"İşte, herbir şahs-ı insanî, mahiyetinin câmiyetiyle ve küllî şuuruyla ve umumî tasavvurâtıyla, bir şahıs iken bir nev' hükmüne geçmiştir. Bir nev'e gelen ve câri olan kanun, o şahs-ı insanîde dahi câridir."(1)

Allah bütün isim ve sıfatların hakiki membaı ve kaynağı olması noktasından, Zat-ı Akdesi insan cephesinde ve mahiyetinde teşahhus ve taayyün şeklinde tecelli edebilir. Tabi ki, bu tecelli manevi ve hissidir, yoksa hakiki ve maddi bir tecelli değildir.

Güneşin, bir aynada, ya da şeffaf bir damlada, timsali, yani zatının ve sıfatlarının bir cilvesi ve küçük bir numunesi, nasıl ki akseder, onda görünür. Bir cihetle küçük bir güneşcik manası o ayna ve damlada yerleşir. O damla ve aynada görünen güneşin timsali, güneşin kendi zatı ve sıfatları hakkında bize ciddi bir malumat verebilir. Hatta, Güneşte fani olanlar, o ayna ve damlaya, güneşin kendisi nazarı ile bakabilirler. Ya da o ayna ve damladaki güneşin timsali, o denli güneşin zatına kuvvetli işaret ediyor ki, adeta güneş gibi hususiyet kazanmış denilir.

Aynı şekilde, insan da bir ayna, bir damla gibi, Şems-i Ezelilin Zat-ı Akdesine, şuunatına, sıfatlarına, isimlerine öyle cami ve keskin bir ayinedir ki, bu cami ve keskinliğine kinaye olarak, Allah'ın manevi şahsı, ya da bütün isimlerin ve sıfatların müşahhas bir taayyünü insanda görünmüş gibi oluyor. İnsan mahiyetinde, adeta Allah'ın manevi şahsiyeti tecelli etmiş ve görünmüştür. Allah'a ait bütün yüce hal ve sıfatların, cüzi bir numunesi ve çok gölgelerden geçmiş zayıf bir tecellisi, insanın mahiyetinde cem olmuştur. Ve bu cem olan sıfatların cemi, somut bir şahsiyet ve hüviyet şeklinde insanın aleminde taayyün etmiştir. Yani bir şahıs gibi belirgin bir hal almıştır. Şahsı şahıs yapan **ilim, irade, kudret, hayat, sem, basar, kelam** gibi sıfatların cüzi olarak insanın mahiyetinde bulunması, teşahhusat-ı İlahi'ye tam bir mazhariyettir.

Evet, kainatın umumunda dağınık ve azametli olarak tecelli eden İlahi sıfat ve isimler, insanın mahiyetinde, ehadiyet sırrı ile temerküz etmiştir, bir nevi toplanmıştır. Bu yüzden, insan mahiyetinin suretinde İlahi vasıflar ve isimler teşahhus ve taayyün etmiştir. Yani, adeta somutlaşarak belirgin bir hale gelmiştir. İşte bu sırdandır ki, bir tek insan, mahiyetinin genişliği ve parlaklığı noktasından bütün insanlık gibi külliyet kazanıyor.

Ayrıca bir türde sabit olan hakikat, tür hükmünde olan fertte de sabit olur. İnsan ruhu sair türlerin üzerinde bir mükemmellikte olmasından dolayı, o türde sabit olan bütün hususiyetler insan ruhunda da sabit olur. İnsanın ruhu genişlemeye ve külliyet kazanmaya müsait olduğu için, diğer türlerin ortak ruhu hükmünde olan kanunlardan daha mükemmel ve daha tekamül ve terakkiye açık bir ruhtur. Bu sebeple bir insan, sair bütün türlerin fevkinde ve üstünde bir mahiyete sahiptir. Bütün insanlık olmasa tek bir insan kalsa, yine insaniyet manası ve hükmü o fert sayesinde devam eder ve potansiyel olarak bütün kainatın halifesi ve efendisidir. Zira bütün insanlıktaki vasıfların hepsi bir fertte de caridir. Bu sebeptendir ki, ayette, **"Bir insanı öldüren, bütün insanlığı öldürmüş gibi olur."** (Maide, 5/32) deniliyor.

Son olarak, Allah bir insanı bütün insanlık değerinde ve kıymetinde yaratmış ve sair bütün türlerin üstünde ve fevkinde bir makama çıkarmıştır. Bir şahıs iken bir nev' hükmüne geçmiştir, ifadesi insanın bu geniş ve külliyetli mahiyetine işaret eden bir deyim iken, cüzi ifadesi de onun, külliyeti içinde barındıran bir fert, bir şahıs olduğuna bakar. Evet insan külliyeti içinde barındıran bir cüzidir.

Özet olarak, cüzi küllinin küçültülmüş bir modelidir. Küllide ne varsa hepsi cüzide de vardır. *Cüzi ile külli keyfiyeten aynı, kemiyeten farklıdır.* Küllide azametli ve haşmetli olan meseleler cüzide de aynen, ama küçültülmüş ve mütevazı olarak vardır. Cüziye bakarak külli hakkında fikir edinilebilir. Mesela insan cüzi iken, insanlık küllidir. İnsanlıkta ne varsa, aynısı insanda da vardır. İnsan ile insanlık arasında sadece kemiyet farkı vardır.

(1) bk. [Sözler, Yirmi Dokuzuncu Söz, İkinci Maksat.](#)